دورهٔ دوازدهم قانون گذاری — جلسه ۱۱۵ — شماره مسلسل ۱۰۱۴

مذاکرات مجلس

صورت مشروح مجلس روز سه شنبه ۲۵ شهریور ماه ۱۳۲۰ ☆

فهرست مطالب :

۱ - تصویب صورت مجلس
۲ - بیانات آقای نخست‌وزیر دائر باعلام استعفای اعلیحضرت رضاشاه پهلوی و قرائت استعفانامه ایشان واعلام سلطنت والاحضرت ولایتعهد
۳ - بیانات آقای دشتی
۴ - اظهارات آقای نخست‌وزیر در جواب بیانات آقای دشتی
۵ - اظهارات آقای انوار
۶ - بیانات آقای نخست‌وزیر در قبال اظهارات آقای انوار
۷ - موقع و دستور جلسه بعد - ختم جلسه .

مجلس سه ربع ساعت پیش از ظهر بریاست آقای اسفندیاری تشکیل گردید

صورت مجلس روز یك شنبه ۲۴ شهریور را آقای (طوسی) منشی خواندند ☆☆

[۱ - تصویب صورت مجلس]

رئیس - درصورت مجلس نظری نیست ؟ (اظهاری نشد) صورت مجلس تصویب شد . بطوریکه آقایان مستحضرند قرار بود جلسه مجلس روز یکشنبه ۳۰ شهریورماه منعقدبشود ولی بواسطه اتفاق مهمی که افتاده است لازم بود جناب آقای نخست وزیر مطلب را باطلاع عموم برسانند ومجلس‌را مطلع کنند این است که با هیئت آقایان وزیران حاضرشدند در مجلس که آن مطلب مهم‌را بعرض مجلس شورایملی برسانند آقای نخست وزیر بفرمائید .

[۲ - بیانات آقای نخست وزیر دائر به اعلام استعفای اعلیحضرت رضاشاه پهلوی و قرائت استعفانامه ایشان و اعلام سلطنت والاحضرت ولایتعهد]

نخست وزیر (آقای فروغی) - یکی ازمهمترین قضایا و امور را که واقع شده است باید بعرض مجلس شورای ملی و باطلاع عموم ملت برسانم ومتاسفم که با این کسالت مزاج و اینکه نفس ندارم و قضیه هم طوری بسرعت انجام گرفته است که مجالی نداشته‌ام فکری بکنم تا بیاناتی که دراین‌جا میکنم مرتب باشد ازاین‌جهت معذرت میخواهم‌را گرملاحظه فرمودید که قدری بیاناتم نامرتب است معذورم دارید .

و آن قضیه این است که اعلیحضرت رضاشاه پهلوی بموجباتی که حالا خواهم خواند ازاده کردند که ازسلطنت کناره کنند و امر سلطنت را بجانشین قانونی خودشان تفویض فرمایند . ایشان استعفانامهٔ نوشتند و والاحضرت همایون ولایتعهد زمام امور را بدست گرفتند . استعفانامه ایشان این است :

☆ عین‌مذاکرات مشروح یکصد و پانزدهمین جلسه از دوره دوازدهم قانون گذاری (مطابق قانون ۸ آذرماه ۱۳۰۵)

ادارهٔ تندنویسی وتحریر صورت مجلس

نظر باینکه من همه فوای خودرا دراین چندساله مصروف امور کشور کرده وتوانان شده ام حس میکنم که اینك وقت آن رسیده است که یك قوه و بنیهٔ جوانتری بکارهای کشور که مراقبت دائم لازم دارد بپردازد و اسباب سعادت و رفاه ملت را فراهم آورد بنابرین امر سلطنت را بولیعهد وجانشین خود تفویض کردم واز کار کناره نمودم از امروز که روز ۲۵ شهریور ماه ۱۳۲۰ است عموم ملت از کشوری و لشکری ولیعهد و جانشین قانونی مرا باید بسلطنت بشناسند و آنچه نسبت به من از پیروی مصالح کشور میکردند نسبت باینشان بکنند کاخ مرمر تهران ۲۵ شهریورماه ۱۳۲۰ امضاء.

بطوریکه عرض کردم بحمدالله اعلیحضرت سابق جانشین جوان لایق محبوبی دارند که برطبق قانون اساسی میتوانند فوراً زمام امور سلطنت ایران را بدست بگیرند و بدست گرفتند وبنده را مأمور ومفتخر فرمودند که با همکارانی که سابقاً معین شده بودند باتفاق آنها در جریان امور مملکت بوظایف خودمان بپردازیم ولی در این موقع که اینان زمام امور را بدست گرفتند و بناشد که ما کناره گیری اعلیحضرت سابق و زمامداری اعلیحضرت لاحق را بملت اعلام کنیم امر فرمودند که باطلاع عامه و مجلس شورای ملی برسانم که اینان در امر مملکت و مملکت داری نظریات خاصی دارند که چون مجال نداشتیم تهیه کنیم و بروی کاغذ بیاوریم نمی توانم بتفصیل عرض کنم لذا باجمال عرض میکنم و آن این است که ملت ایران بدانند که من کاملاً یك پادشاه قانونی هستم و تصمیم قطعی من براین است که قانون اساسی دولت و مملکت وملت ایران را کاملاً رعایت کنم و محفوظ بدارم و جریان عادی قوانین را هم که مجلس شورای ملی وضع کرده است یا وضع خواهد کرد تأمین کنم و اگر در گذشته نسبت بمردم جماً یا فرداً تعدیاتی شده باشد از هرناحیهٔ که آن تعدیات واقع شده باشد ازصدر تا ذیل مطمئن باشند که اقدام خواهیم کرد از برای اینکه آن تعدیات مرتفع وحتی الامکان جبران بشود.

امیدوارم این سلطنت نوبر ملت ایران مبارك باشد و آرزوهائیکه ملت ایران نسبت بخودش دارد و آرزوهائیکه ملت ومیهن پرستان ایران نسبت باین دولت و ملت و مملکت دارند در سایه توجهات شاهنشاه جوان جدید صورت وقوع پیدا کند.

عجالتاً عرض کردم چون امکان نداشت که بتفصیل بیان کنم و توضیح مفصل بدهم باین مختصر اکتفا میکنم برای اینکه هرچه زودتر مجلس شورای ملی وملت ایران ازوقوع این واقعه مهم خبردار شوند و تقاضا می کنم که موافقت فرمائید که فردا مجلس شورای ملی را باز تشکیل بدهند که اعلیحضرت همایونی تشریف بیاورند و بوظایف قانونی خودشان دراین باب عمل کنند (نمایندگان ـ صحیح است)

[۴ ـ بیانات آقای دشتی]

رئیس ـ آقای دشتی

دشتی ـ البته مطلب خیلی زیاد است و مطلب گفتنی مخصوصاً خیلی زیاداست اما بمتابعت ازنظر آقای نخست وزیر ما از همه مطالب گفتنی صرف نظرمیکنیم فقط یك موضوع است اینجا که بسیاری از رفقای مجلسی من یا من صحبت کردند و این حکایت از این میکند که یك نگرانی فوق العاده بین مردم هست. قسمت اخیر نطق آقای نخست وزیر که فرمودند اعلیحضرت همایون جدید میل دارند به اینکه تمام خرابکاریهای گذشته ترمیم شود بنده را تائید و تشجیع میکند که این نگرانی آقایان را یعرض آقای نخست وزیر برسانم در مدت تقریباً متجاوز از بیست سال اعلیحضرت شاه سابق زمامدار مطلق و اختیار دار بدون نظارت در تمام امور مالی و اقتصادی مملکت بودند مردم عجالةً می خواستند که این قسمت بطور سریع معلوم شود که حقوق مملکت و حقوق افراد و دولت بطور صحیح حفظ شده باشد خلاصه و کلا میل دارند که بفهمند تعدی واجحافی بمنابه مملکت شده است و بنابر این بیشتر از هیئت دولت این تقاضا را دارند که مواظب این کار باشند ما میل داریم به بینیم چه تدابیری اتخاذ میکنند البته خود دولت تدابیر حقوقی اتخاذ میکند و این را باید بدانیم که چه اقدامی میکنند

مخصوصاً در قسمت جواهرات سلطنتی که اخیراً مطرح بود در این موضوع باید رسیدگی کامل شود و اینکه صد نفر یا دویست نفر بروند آنجا و جواهرات را به بینند فایده ندارد بلکه باید یك هیئت طرف اعتماد مجلس معین شود که آنها تطبیق کنند با ثبت های آن بنابراین میخواهم از آقای نخست وزیر استدعا کنم که آیا دراینخصوص فکری کرده‌اند ومیتوانند از این بابت اسباب اطمینان مجلس شورای ملی را فراهم کنند؟

[۴ ـ اظهارات آقای نخست وزیر درجواب بیانات آقای دشتی]

نخست وزیر ـ بنده همانطوری که عرض کردم نه حالتم وله فرصتم اجازه میداد در این باب بتفصیل عرض کنم بطور اجمال عرض کردم اولاً اعلیحضرت پادشاه جدید کاملاً نظر دارند که مطابق قانون اساسی عمل شود و یکی از مقتضیات قانون اساسی این است که هیئت وزیران در امور مربوطه وظیفه اشتراکی خودشان اختیاراتی داشته باشند که مطابق آن اختیارات و مسئولیتی که در مقابل مجلس شورای ملی دارند عمل کنند بنده را شخصاً آقایان می شناسند گمان میکنم امتحان خود را هم داده باشم (صحیح است) اگر غیر ازاین بود زیر بار نمیرفتم واگر غیرازاین باشد زیربار نخواهم رفت (صحیح است ـ احسنت) بنابراین ازامروز به بعد ما امیدواریم بلکه یقین داریم که جریان امور مملکت آنطوری که باید بین دولت و مجلس شورای ملی با همکاری تام و تمام بطوریکه همه از همه امور مطلع و مستحضر باشند جریان پیدا کند. درمسئله جواهرات که فرمودند حالا بنده نمیخواهم عرض کنم درست است یا نیست درجلسه گذشته آقای وزیر دارائی گزارش مطلب را دادند البته این تقاضای آقای دشتی یك تقاضای خیلی معقولی است که اگر بخواهند نظارت کامل بکنند اگر تقاضا نکنند که فقط یك عده بیست نفر یاسی نفر یا صد نفر یا صد وسی نفر آقایان نمایندگان بروند آنجا تماشا کنند البته خیلی تقاضای صحیح ومعقولی است که درست رسیدگی شود جواهرات ثبت و دفتر دارد واین را بنده مطمئن هستم که این ثبت ها ودفترها هست ومحفوظ است وجواهرات هم در بانك ملی هست میتوانند هر کس را که میل دارند تعیین بفرمایند کمیسیونی ازداخل وازخارج مجلس بفرقه‌ئی که تصویب میفرمایند تشکیل بدهند مردمان بصیر در سر فرصت باعجال به بینند تطبیق کنند اگر درست است انشاءالله فبها اگرهم درست نیست آنوقت تکلیف معلوم شود.

[۵ ـ بیانات آقای انوار]

رئیس ـ آقای انوار

انوار ـ الخیر فیما وقع. یك پیش آمدی واقع شده است که انشاء الله الرحمن امید واریم این پیش آمد برای ملت ایران پیش آمد نیکی باشد و خیر و سعادت ملت ایران در این پیش آمد باشد که از تحت یك فشار خیلی ممتدی نجات پیدا کردند و من یك خوشوقتی دارم که الان دارم در یك مجلسی صحبت میکنم که عموم نمایندگان مجلس مثل مجالس سابق یك روح اتحاد و یگانگی با پشتیبانی از کابینه و دولت دارند که انشاء الله امید واریم تمام خرابیهای سابق ما ترمیم شود که مثلاً من میگویم سؤال دارم یا استفتاح دارم ازفلان وزیر فوری آن وزیر حاضر شود روزنامه های ما نباید مثل مرغ متقار چیده در قفس آهنین باشند تا کی باید ملت ایران صدا نداشته باشد که بگوید آقا ظلم خانه مرا خراب کرده است (یکنفرازنمایندگان ـ هنوز مختاری سرجایش هست)

بعد از این کار بنده و جنابعالی آقای دشتی امید واریم که کارها تحت نظارت خودمان یعنی مجلس شورای ملی بیاید و بعد ازاین هم باید برای سعادت مملکت کار کنیم ووزرا هم بعد از این راه مجلس را گم نکنند آقای فروغی شما پرورده مجلس هستید بنده یك روز در جائی گفتم آقا بفرمائید وزراء بیایند در مجلس گفتند وزراء بمجلس کاری ندارند به قانون اساسی که باید عمل کنند قانون اساسی خونبهای مردم است قانون اساسی روح مردم ایران است خونبهای مبالغی اموال مردم ایران است این قانون اساسی باید بهش عمل شود ووزراء بایستی مسئول مجلس باشند اینکه آقای رئیس الوزراء (آقای نخست وزیر) الفاظ را هم خراب کردند (خنده حضار) میگوئیم که شما در حدود خود تان مختار باشید ما گفتیم وزراء کدخدائی

هستند در حوزه وزارتی شان ولی ماهم این حق را داریم که مطابق قانون عمل کنیم (نمایندگان ـ مذاکرات کافی است)

[۶ ـ بیانات آقای نخست وزیر در قبال اظهارات آقای انوار]

آقای نخست وزیر ـ فرمایشات آقای انوار همانطوری است که ملاحظه فرمودید و بنده اطمینان میدهم وامیدوارم که جریان امور برطبق دلخواه باشد چیزی را که میخواهم عرض کنم این است که متأسفانه بطوریکه در جلسه ماقبل آخر مجلس آمدیم و باستحضار خاطر نمایندگان محترم رسانیدیم قضایا و پیش آمدهائی برخلاف قرصد ومیل ماواقع شده است که من جمله یکی این بود که در بعضی از قسمتهای کشور ماقوای شوروی ودیگر قسمت دیگری قوای انگلیس اقامت کند و چیزهای دیگری که در آن یادداشتها ملاحظه فرمودید که آنها چه تقاضا کردند و ما در مقابل چه تقاضا کردیم و بالاخره چه نتیجه حاصل شد عجالتاً قرار بر این شده است که قوای شوروی وانگلیس دربعضی از قسمتهای خاك ما باشند . اینها برای یك مقاصدی آمده اند حوائجی دارند کارهائی دارند ناچار رفت و آمدهائی از این شهر بآن شهر از این خط بآن خط میکنند این رفت و آمدها برحسب اطمینانهای کتبی و شفاهی که داده شده است بهیچوجه مزاحم حال دولت و ملت ایران نخواهد بود و برضدیت و مخاصمت و مزاحمت مردم نیست مثلاً همین الان خبر دادند که قوای خارجی از جاهائی حرکت و بطرف طهران نزدیك میشوند هرچند که دولت اقدامات کرده است که قوا بشهر نیاید و امیدواریم که این اقدامات موثر باشد ولی فرضاً هم که نزدیك طهران بیایند این را باید خاطر آقایان نمایندگان مسبوق باشد که اینها برای مخاصمت نمی آیند برای مقاصد خودشان نسبت بکارهائی که دارند میآیند و میروند اگر احیاناً از این حرکات بگوش آقایان خبری برسد آقایان نمایندگان و مردم تصور نکنند مقاصد خصمانه دارند آن اندازه که بما اطمینان داده اند و ماهم البته این اطمینان را حاصل کرده ایم مطلب این است ولی باز مبادا مثل چند روز پیش مردم طهران وحشت کنند و اسباب زحمت برای ما فراهم گردد وازشنیدن بعضی اخبار پریشان شوند و بدست و پا بیفتند و در نگاهداری امنیت وارزاق شهر کار برما سخت شود مشکلات برای ما ایجاد گردد از این جهت عرض کردم که عموم ملت و عموم مردم مطلع باشند که از این جهت پریشان خاطر نباشند و بهراس نیفتند .

[۷ ـ موقع و دستور جلسه بعد ختم جلسه]

رئیس ـ اگر اجازه میفرمائید جلسه را ختم کنیم (صحیح است) جلسه آتیه فردا (چهارشنبه بیست وششم شهریور ماه) چهار ساعت و نیم بعد از ظهر دستور هم همان که آقای نخست وزیر فرمودند .

(مجلس ظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی ـ حسن اسفندیاری